

ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ ТА РОЗВИТКУ БУГАЙЦІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ М'ЯСНИХ ПОРІД РІЗНОГО ПОХОДЖЕННЯ

С.М. Петренко, к.с.-г.н., ТОВ «Агрікол Холдинг», Прилуцького р-ну Чернігівської області
С.В. Бурнатний, к.с.-г.н., ТОВ «Агрікол Холдинг» Прилуцького р-ну Чернігівської області
Г.П. Котенджи, д.с.-г.н., професор, Сумський національний аграрний університет
І.В. Левченко, к.с.-г.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

Наведені результати досліджень показників росту і розвитку бугайців спеціалізованих м'ясних порід різного походження. Встановлено, що за інтенсивністю росту та розвитку кращими виявилися бугайці вітчизняної селекції – поліської м'ясної породи.

Ключові слова: порода, тип, ріст та розвиток, проміри, індекси.

За останні двадцять років самостійності в Україні відбулося суттєве зменшення поголів'я великої рогатої худоби, що призвело в цілому до зниження обсягів виробництва яловичини. Надійним і економічно вигідним джерелом нарощування виробництва м'яса великої рогатої худоби має стати менш трудомістка галузь – спеціалізоване м'ясне скотарство, яка з успіхом розвивається у регіонах, багатих на випаси. В Україні це зона Полісся, гірські та передгірні райони Карпат.

Методика досліджень. Досліди проведені у підприємстві ТОВ «Агрікол Холдинг» Прилуцького району Чернігівської області, яке має декілька спеціалізованих ферм, розміщених у селах Ядути і Прачі Борзнянського району та в селі Пролетарське Коропського району. За господарством закріплено 22391 га сільськогосподарських угідь,

у тому числі: ріллі – 18664 га, природних пасовищ – 2529 га та сінокосів – 1200 га.

Стадо м'ясної худоби господарства формувалося за рахунок закупівлі тварин із інших підприємств України (табл. 1)

Матеріалом для досліджень служили дані первинного зоотехнічного та племінного обліку бугайців спеціалізованих м'ясних порід різного походження. Зважування тварин проводилось в усі вікові періоди – від народження до 18-ти місяців. Середньодобовий та відносний прирости живої маси вираховували за загальноприйнятими методичними рекомендаціями. Одночасно із зважуванням визначали лінійний ріст тварин за допомогою мірних палиці, циркуля та стрічки. Враховували основні проміри статей: висота в холці та крижах, обхват грудей, обхват мошонки та коса довжина тулуба.

Таблиця 1

Господарства, в яких була закуплена м'ясна худоба

Назва господарства	Порода, тип	Всього, голів	у тому числі корів
ТОВ «Петровське плюс»	знаменський тип	602	249
АТЗТ «Екопрод А.Т., ДСП «ГСЦУ», ТОВ АФ «Обрій», ТОВ СП «Дніпро»	абердин-ангуська	1038	440
ТОВ «Перемога» ТОВ ВНФ «зеленогірське»	південна м'ясна	576	233
ПСП «Олександрівське»	поліська м'ясна	464	194
СТОВ АФ «Хлібороб»	шароле	348	138
СТОВ «Хмільницьке»	симентальська	873	366

Аналіз абсолютних показників окремо взятих промірів не повністю характеризує ріст тварин, тому шляхом співвідношення відповідних промірів вираховували індекси будови тіла тварин.

Величину критерію достовірності встановлювали при таких рівнях теоретичної ймовірності: $P > 0,95$; $P > 0,99$; $P > 0,999$. Біометричну обробку всіх отриманих даних досліджень проведено методом варіаційної статистики за методикою М.О. Плохинського [2].

Результати досліджень. Процес перетворення поживних речовин у тваринницьку продукцію визначається природою організму, внутрішніми закономірностями, через яких асимілюються чинники зовнішнього середовища. У залежності від спадкових задатків у тварин формуються певні конституціональні особливості, які враховуються через вивчення ознак екстер'єру, інтер'єру, фізіологічних та інших показників. Тип конституції визначається як

зовнішніми формами у будові тварин, так і її анатомо-гістологічними та функціональними особливостями внутрішніх органів і тканин [1].

Жива маса тварин – кращий об'єктивний показник росту організму в цілому (табл. 2). Результати наших досліджень показують, що бугайці симентальської та південної м'ясної породи мали відрізнялися вищими показниками живої маси при народженні. Різниця з аналогами інших порід склала від 2 кг до 5 кг ($P > 0,99 \dots 0,999$). У трьохмісячному віці різниця між живою масою бугайців симентальської породи та іншими породами склала від 2 кг до 8 кг при вірогідній різниці $0,95 \dots 0,999$. У шестимісячному віці найвища жива маса 229 кг була у бугайців поліської м'ясної породи, що вище у порівнянні з іншими на 13-28 кг ($P > 0,999$). В 9-місячному віці кращі показники за живою масою були у бугайців поліської м'ясної породи – 278 кг, що перевищує аналогів інших порід від 21 кг до 37 кг при вірогідності $P > 0,999$. У

12-ти місячному віці найвища жива маса також у бугайців поліської м'ясної породи – 374 кг (+ 24-85 кг, P > 0,999). У бугайців поліської м'ясної породи жива у віці 15 місяців становила у середньому 478 кг. Різниця з живою масою інших порід

склала від 13 кг до 109 кг (P > 0,999). У 18-ти місячному віці пріоритет зберігся також за бугайцями поліської м'ясної породи – 560 кг (+9-126 кг, P > 0,999).

Таблиця 2

Динаміка живої маси бугайців різних м'ясних порід

Порода	Вікові періоди, міс.													
	при народженні		3		6		9		12		15		18	
	гол	М ± м	гол	М ± м	гол	М ± м	гол	М ± м	гол	М ± м	гол	М ± м	гол	М ± м
1. Симентали	18	30±0,37	18	92±0,49	18	213±0,89	18	256±0,64	11	350±0,71	11	451±0,89	11	551±1,10
2. Лімузин	20	25±0,40	20	85±0,45	20	201±0,71	18	251±0,70	5	343±0,70	3	378±0,70	3	443±0,99
3. Абердин-ангус	15	28±0,38	15	87±0,47	15	210±0,76	10	241±0,79	9	289±0,73	8	369±0,85	8	434±1,05
4. Шароле	7	28±0,43	7	90±0,53	7	209±0,85	7	257±0,89	-	-	-	-	-	-
5. Поліська	7	26±0,44	7	86±0,58	7	229±0,87	7	278±0,85	3	374±0,76	3	478±0,93	3	560±1,08
6. Південна	3	30±0,49	3	84±0,60	3	209±0,90	3	251±0,92	1	315	1	400		
7. Знаменський тип	5	27±0,51	5	85±0,65	5	216±0,87	2	246±0,90	2	316±0,80	1	465	3	539±0,97

При розподілі бугайців спеціалізованих м'ясних порід різного походження за ранжиром упродовж 18-ти місячного вирощування за живою масою на першому місці виявилась поліська м'ясна порода – 1,86, у подальшому ранжирування розподілилося наступним чином: симентальська – 2,14; знаменський тип – 3,43; шароле – 3,50; південна м'ясна – 4,17; абердин-ангус та лімузин – 4,57.

Розвиток тварин наглядно характеризує не

лише жива маса, а також і коефіцієнт росту, тобто кратність збільшення живої маси, яку визначають шляхом ділення живої маси в 3; 6; 9; 12; 15; та 18-ти місячному віці на живу масу новонароджених тварин (табл. 3). Дані цієї таблиці свідчать, що найвищий коефіцієнт росту від народження до 18-місячного віку у бугайців поліської породи – 21,54, найменший – у бугайців абердин-ангуської породи – 15,50.

Таблиця 3

Кратність збільшення живої маси бугайців різних м'ясних порід

Порода, тип	Кратність збільшення живої маси у віці, міс.												В середньому
	3	ранг	6	ранг	9	ранг	12	ранг	15	ранг	18	ранг	
1. Симентали	3,06±0,09	6	7,10±0,12	6	8,59±0,25	6	11,67±0,37	4	15,03±0,33	4	18,37±0,41	3	4,83
2. Лімузин	3,40±0,08	2	8,04±0,14	3	10,04±0,24	3	13,72±0,35	2	15,12±0,31	3	17,72±0,39	4	2,83
3. Абердин-ангус	3,11±0,11	5	7,50±0,13	5	8,61±0,19	5	10,32±0,29	6	13,18±0,35	6	15,50±0,42	5	5,33
4. Шароле	3,60±0,10	1	8,36±0,10	2	10,28±0,19	2	-	-	-	-	-	-	1,67
5. Поліська	3,31±0,12	3	8,80±0,11	1	10,69±0,21	1	14,38±0,34	1	18,38±0,37	1	21,54±0,40	1	1,33
6. Південна	2,80±0,07	7	6,97±0,13	7	8,37±0,25	7	10,50±0,22	5	13,33±0,39	5	-	-	6,20
7. Знаменський тип	3,15±0,09	4	8,00±0,14	4	9,11±0,23	4	12,09±0,27	3	17,22±0,33	2	19,96±0,39	2	3,16

При вивченні росту піддослідних бугайців різних порід важливе значення має абсолютний приріст живої маси, про що свідчать дані таблиці 4.

Абсолютні показники повною мірою характеризують швидкість росту тварин і мають велике практичне значення, оскільки дають можливість порівнювати фактичні результати з плановими,

контролювати виконання завдань, робити розрахунки щодо заробітної плати обслуговуючому персоналу. Найвищий абсолютний приріст від народження до 18-місячного віку виявився у бугайців поліської м'ясної породи – 534 кг, у сименталів – 521 кг, у знаменського типу – 512 кг.

Таблиця 4

Абсолютний приріст живої маси бугайців м'ясних порід, М±м

Вікові періоди, міс	Симентальська	Лімузин	Абердин-ангус	Шароле	Поліська	Південна	Знаменський тип
0-3	62 ± 0,45	60 ± 0,47	59 ± 0,41	65 ± 0,44	60 ± 0,40	54 ± 0,29	58 ± 0,42
3-6	121 ± 0,38	116 ± 0,40	123 ± 0,43	119 ± 0,51	143 ± 0,39	125 ± 0,35	131 ± 0,41
6-9	43 ± 0,42	50 ± 0,45	31 ± 0,42	48 ± 0,53	49 ± 0,37	42 ± 0,31	30 ± 0,39
9-12	94 ± 0,39	92 ± 0,43	48 ± 0,40	-	96 ± 0,35	64 ± 0,33	70 ± 0,35
12-15	101 ± 0,37	35 ± 0,39	80 ± 0,36	-	104 ± 0,33	85 ± 0,37	149 ± 0,38
15-18	100 ± 0,35	65 ± 0,36	65 ± 0,33	-	82 ± 0,40	-	74 ± 0,41
0-18	521 ± 0,33	418 ± 0,35	406 ± 0,38	-	534 ± 0,41	-	512 ± 0,43

При вивченні росту бугайців крім абсолютно-го приросту живої маси, важливе значення має середньодобовий приріст (табл. 5).

Дані, наведені в табл. 5 свідчать, що за період від народження до 18-місячного віку найвищий середньодобовий приріст був у бугайців поліської м'ясної породи – 989 г, у сименталів – 965 г та у знам'янського типу – 948 г.

Спеціалістам господарства слід приділити значну увагу до раціону годівлі бугайців усіх порід після їхнього відлучення, тому що середньодобовий приріст у цей час від 6 до 9 міс. віку був у межах від 467 до 556 г, крім бугайців знам'янського типу. Найвищий середньодобовий приріст виявлено у бугайців поліського м'ясного

типу у віковому періоді 3-6 міс. – 1589 г. У бугайців інших порід у цей віковий період середньодобовий приріст живої маси склав: знам'янський тип – 1456 г, південна м'ясна – 1389 г, абердин-ангус – 1367 г, симентал – 1344, шароле – 1322 г, лімузин – 1289 г.

С.М. Ходецький ще у 1851 році писав: «...чем более получают молока животные в молодости, тем лучше развивается их организм, рост увеличивается, силы крепнут, все части тела получают массивность, формы становятся правильными, округленными, организм становится способным отлагать в себе, при достаточном кормлении, большое количество мяса и жира» [4].

Таблиця 5

Середньодобовий приріст бугайців м'ясних порід, М±m

Вікові періоди, міс	Порода, тип						
	Симентальська	Лімузин	Абердин-ангус	Шароле	Поліська	Південна	Знаменський тип
0-3	689 ± 78	667 ± 57	656 ± 62	722 ± 57	666 ± 39	600 ± 48	644 ± 55
3-6	1344 ± 53	1289 ± 47	1367 ± 55	1322 ± 80	1589 ± 73	1389 ± 70	1456 ± 68
6-9	478 ± 65	478 ± 60	556 ± 56	533 ± 51	544 ± 47	467 ± 42	1111 ± 49
9-12	1044 ± 49	1022 ± 52	533 ± 61	-	1067 ± 70	711 ± 68	778 ± 63
12-15	1122 ± 43	1122 ± 41	889 ± 53	-	1156 ± 49	944 ± 50	1656 ± 46
15-18	1111 ± 36	722 ± 38	722 ± 41	-	911 ± 40	-	822 ± 39
0-18	965 ± 40	779 ± 48	752 ± 44	-	989 ± 59	-	948 ± 65

Для того, щоб вірно судити про швидкість росту бугайців, визначають відносні прирости живої маси (табл. 6). Вікові зміни відносного приросту підкреслюють більш високу інтенсивність

розвитку бугайців у ранньому віці. В цілому за весь період вирощування відносний приріст виявився найвищим у бугайців поліської м'ясної породи – 182,3. З віком відносний період зменшується.

Таблиця 6

Відносний приріст бугайців м'ясних порід, М±m

Вікові періоди, міс	Порода, тип						
	Симентальська	Лімузин	Абердин-ангус	Шароле	Поліська	Південна	Знаменський тип
0-3	101,6 ± 6,30	109,1 ± 4,40	101,7 ± 5,44	112,1 ± 4,39	107,1 ± 3,69	94,7 ± 5,10	103,4 ± 4,93
3-6	79,1 ± 3,50	81,1 ± 3,71	82,6 ± 3,55	79,3 ± 3,69	90,5 ± 3,77	85,0 ± 4,01	86,8 ± 4,23
6-9	18,3 ± 3,68	22,1 ± 3,45	21,2 ± 3,07	20,6 ± 3,61	19,3 ± 3,53	18,3 ± 3,59	13,0 ± 4,02
9-12	31,0 ± 3,65	30,9 ± 2,47	18,1 ± 2,71	-	29,4 ± 2,79	22,6 ± 2,83	24,9 ± 2,85
12-15	25,2 ± 2,83	9,7 ± 2,55	24,3 ± 2,47	-	24,4 ± 2,39	23,7 ± 2,60	38,1 ± 2,88
15-18	19,9 ± 4,01	16,2 ± 4,15	16,2 ± 4,20	-	15,8 ± 3,99	-	14,7 ± 3,75
0-18	179,0 ± 3,77	178,6 ± 3,61	175,8 ± 3,40	-	182,3 ± 3,15	-	180,9 ± 3,27

Достатньо повне уявлення про ріст і розвиток тварин неможливо одержати лише на основі показників приростів їхньої, тому що організм може збільшувати розміри свого тіла без зміни живої маси. Крім цього, у процесі росту тварин істотно змінюються пропорції будови тіла, що також не відображається змінами живої маси та інтенсивністю росту.

П.Н. Кулешов [3] писав, що «...умелая экстерьерная оценка является оценкой анатомо-физиологических качеств живого животного методом сравнительно-морфологического анализа».

Ріст і розвиток – поняття взаємопов'язані. У процесі росту і розвитку тварина набуває не тільки властиві їй породні видові ознаки, але й особливості конституції, екстер'єру і продуктивності. Таким чином, зміни живої маси визначають зміни лінійних розмірів, екстер'єрних

промірів статей та індексів будови тіла тварин.

Результати наших досліджень показують, що із змінами середньодобових приростів та живої маси змінюється лінійний ріст піддослідних бугайців. У різні вікові періоди напруга росту окремих екстер'єрних статей тіла бугайців проходила із неоднаковою інтенсивністю (табл. 7).

У бугайців м'ясних порід різного походження у віці від 12 до 15-ти місяців найбільш інтенсивно збільшувалися проміри: обхват грудей від 105,7 до 118,8% (лімузин – поліська). Найменше зростає промір висота у холці – 102,4-108,7%.

Під час добору племінних бугайців слід приділяти увагу на величину їхніх сім'яників, яка є важливою ознакою репродуктивних якостей. Встановлено, що коефіцієнт кореляції між обхватом мошонки і масою сім'яників становить 0,95, щоденною спермопродуктивністю – 0,75, якістю

сперми – 0,60, початком статевої зрілості бугайців – 0,85, рівнем запліднювальної здатності спермійів – 0,65.

Таблиця 7

Лінійні проміри піддослідних бугайців різних м'ясних порід, М±m

Порода	міс.	Проміри				
		ВХ	ВК	ОГ	ОМ	КДТ
Симентальська	12	124±0,33	126±0,32	166±0,35	33±	140±0,27
	15	127±0,37	131±0,35	188±0,37	37±	151±0,29
	%	102,4	104,0	113,3	112,1	107,9
Лімузин	12	121±0,36	124±0,33	157±0,27	27±	142±0,34
	15	124±0,35	128±0,34	166±0,31	29±	142±0,28
	%	102,5	103,2	105,7	107,4	-
Абердин-ангус	12	119±0,25	125±0,31	167±0,41	30±	141±0,35
	15	124±0,27	128±0,30	177±0,43	35±	143±0,39
	%	104,2	102,4	105,9	116,7	101,4
Шароле	12	127±0,22	126±0,29	156±0,33	31±	150±0,40
	15	-	-	-	-	-
Поліська	12	122±0,47	123±0,32	154±0,35	32±	150±0,45
	15	126±0,45	129±0,26	183±0,37	33±	150±0,47
	%	103,3	104,9	118,8	103,1	-
Південна	12	123±0,25	129±0,33	154±0,27	30±	150±0,42
	15	126±0,29	129±0,35	179±0,29	33±	161±0,44
	%	102,4	-	116,2	110,0	107,3
Знамя'нський тип	12	115±0,30	119±0,37	162±0,39	29±	131±0,50
	15	125±0,29	129±0,31	185±0,37	30±	149±0,49
	%	108,7	108,4	114,2	103,4	113,7

Форму і розмір мошонки оцінюють шляхом огляду і вимірювання. Добирати бугаїв слід з овально-грушоподібною формою мошонки, яка сягає рівня скакального суглоба. Обхват мошонки у тварин змінюється залежно від породи, віку та росту бугая. Так, у віці 12-14 міс. обхват мошонки більш – 30 см – дуже добре, 30-35 – добре, менше 30 – погано. У віці 15-20 міс. – більш 37 – дуже добре, 31-37 – добре, менше 31 – погано. Оцінювання сім'яників за обхватом мошонки – найкраща ознака максимальної спермопродукції і навіть більш надійна, ніж підрахунок спермійів [6].

Аналіз таблиці – показує, що у бугайців симентальської породи у 12 і 18-місячному віці оцінка обхвату мошонки – дуже добре, у

лімузинів відповідно – погано, абердин-ангусів – добре у 12 та 18 міс., шароле – добре, поліської м'ясної – 12 міс. – дуже добре, 18 – добре, південної м'ясної – у 12 міс. дуже добре, у 18 міс. погано і у бугайців знамя'нського типу – 12-ти – погано та 18 міс. – погано.

З метою більш об'єктивного уявлення як про ступінь розвитку організму в цілому, так і про пропорції розвитку окремих статей тіла на підставі промірів екстер'єру вираховували відповідні індекси будови тіла (табл. 8). Вони дають певну уяву про розвиток одних статей тіла відносно інших та характеризують бугайців в об'ємному вимірі [5].

Таблиця 8

Індекси будови тіла бугайців різних м'ясних порід

Порода	Міс.	Розтягнутості	Збитості	Масивності	Широтний	Перероспості	Круго-реберності	Масо-метричний
Симентальська	12	112,9	118,6	133,9	2,02	101,6	66,5	81,4
	15	118,9	124,5	148,0	2,35	103,2	72,9	96,8
Лімузинська	12	117,4	110,6	129,8	1,99	102,5	64,1	81,7
	15	114,5	116,9	133,9	2,15	103,2	65,9	87,5
Абердин-ангуська	12	118,5	119,3	140,3	1,72	105,0	68,4	67,7
	15	115,3	123,8	142,7	2,08	103,2	70,2	83,1
Шароле	12	118,1	104,0	122,8	-	99,2	61,7	-
Поліська	12	122,9	102,7	126,2	2,04	100,8	62,9	87,8
	15	119,0	122,0	145,2	2,53	102,4	77,9	104,1
Південна	12	121,9	102,6	125,2	1,71	104,9	61,1	73,8
	15	127,8	111,2	142,1	1,97	102,4	60,4	85,8
Знаменський тип	12	113,9	123,6	140,9	2,08	103,5	69,2	77,5
	15	119,2	124,2	148,0	2,49	103,2	62,6	101,3

Наші дослідження показують, що з 12 до 15-місячного віку у бугайців різних м'ясних порід відбулося збільшення індексів збитості (102,6-124,5), розтягнутості (112,9-127,8), масивності (125,2-148,0), широтного (1,71-2,53), круторебрності (61,1-77,9) та масометричного (67,7-104,1).

При аналізі індексів можна помітити, що з віком у бугайців підконтрольних порід зафіксовані більш високі показники індексів будови тіла, які характеризують вихід більш цінних відрубів. Всі піддослідні бугайці характеризуються компактною будовою тіла, мають глибокий і широкий тулуб, добре розвинену грудну клітину, добре виповнену задню третину тулуба, характерну для тварин з міцною конституцією і потенційно високою

м'ясною продуктивністю.

Для підвищення м'ясної продуктивності великого значення набуває широке впровадження у виробництво промислового схрещування корів молочного і комбінованого напрямку продуктивності з бугаями спеціалізованих м'ясних порід (табл. 9). Результати досліджень показують, що бугайці поліської м'ясної породи за період від народження до 18-місячного віку росли інтенсивніше, ніж їх ровесники других м'ясних порід. Тому для ефективності промислового схрещування необхідно використовувати бугаїв поліської м'ясної породи.

В подальшому будуть вивчатися: молочна продуктивність корів м'ясних порід та їх відтворювальні якості в розрізі віку.

Таблиця 9

Зоотехнічна оцінка результатів досліджень

Показник	Симентальська	Лімузинська	Абердин-ангуська	Шароле	Поліська	Південна	Знамянський тип
Жива маса новонароджених бугайців, кг	30 ±0,37	25 ±0,40	28 ±0,38	25 ±0,43	26 ±0,44	30 ±0,49	27 ±0,51
Жива маса у 18-місячному віці, кг	551±1,10	443 ±0,99	434 ±1,05	-	560 ±1,08	-	539 ±0,97
Абсолютний приріст, кг	521 ±0,33	418 ±0,35	406 ±0,38	-	534 ±0,41	-	512 ±0,43
Середньодобовий приріст, г	965 ±40	774 ±48	752 ±44	-	989 ±59	-	948 ±65
В % до симентальської породи	100,0	80,2	77,9	-	102,5	-	98,2

Висновки. За результатами експериментальних досліджень росту та розвитку бугайців м'ясних порід вставлено, що найкращими показниками за приростом живої маси, середньодобовими

приростами, лінійними промірами статей будови тіла характеризувались тварини новоствореної поліської м'ясної породи.

Список використаної літератури:

1. Федорович Є.І. Західний внутрішньопородний тип української чорно-рябої молочної породи: господарсько-біологічні та селекційно-генетичні особливості: Монографія / Є.І. Федорович, Й.З. Сірацький.-К.:Наук. Світ, 2004.-385 с.
2. Плохинский Н.А. Биометрия для зоотехников / Н.А. Плохинский.-М.:1989.- 210 с.
3. Кулешов П.Н. Теоретические работы по племенному животноводству / П.Н. Кулешов.- М.:Сельхоз, 1947.-223 с.
4. Ходецкий С.М. Руководство по уходу за крупным рогатым скотом / С.М. Ходецкий.- СПб., 1851.-295 с.
5. Сірацький Й.З. Екстер'єр молочних корів: перспективи оцінки і селекції / Й.З. Сірацький, Я.Н. Данилків, Ю.Ф. Мельник [та ін.] - К.:Науковий Світ, 2001. - 146 с.
6. Угнівенко А.М. Селекція великої рогатої худоби м'ясних порід / А.М. Угнівенко.-К.:Київська правда, 2009.-207 с.

Приведены результаты исследований показателей роста и развития бычков специализированных мясных пород разного происхождения. Установлено, что по интенсивности роста и развития лучшими оказались бычки отечественной селекции – полеской мясной породы.

Ключевые слова: порода, тип, рост и развитие, промеры, индексы.

The results of researches of indexes of growth and development of bull-calves of the specialized meat breeds of different origin are resulted. It is set that after intensity of growth and development byzayci of domestic selection appeared the best – polyskoy meat breed.

Key words: breed, type, growth and development, measurings, indexes.

Дата надходження в редакцію: 14.10.2012 р.

Рецензент: д.с.г.н., професор Л.М. Хмельничий